

Djur i vården av äldre personer på särskilt boende

- En systematisk litteraturöversikt.

FÖRFATTARE	Johanna Reneland
PROGRAM/KURS	Sjuksköterskeprogrammet 180 högskolepoäng OM5250 HT 2010
OMFATTNING	15 högskolepoäng
HANDLEDARE	Hanna Falk
EXAMINATOR	Jan Karlsson

Institutionen för Vårdvetenskap och hälsa

Sahlgrenska akademien

Förord

Jag vill tacka min handledare Hanna Falk för värdefulla tankar och idéer under arbetets gång.

Johanna Reneland- 2010

Titel (svensk):

Djur i vården av äldre personer på särskilt boende- en systematisk

litteraturöversikt.

Titel (engelsk): Animal assisted activities in residential care of older people-A systematic review of the literature.

Arbetets art: Självständigt arbete

Program/kurs/kurskod/
kursbeteckning: Sjuksköterskeprogrammet 180 högskolepoäng
OM5250

Arbetets omfattning: 15 Högskolepoäng

Sidantal: 27 sidor

Författare: Johanna Reneland

Handledare: Hanna Falk

Examinator: Jan Karlsson

SAMMANFATTNING

Syfte: Syftet med studien var att undersöka vilken effekt sällskapsdjur har på äldre personers upplevelse av hälsa och livskvalitet i särskilt boende **Metod:** En systematisk litteraturöversikt av 11 artiklar med induktiva eller deduktiva ansatser. Artiklarna kvalitetsgranskades och kategoriserades mot bakgrund av de fyra nivåer av behov som Aggernaess beskriver i sin definition av begreppet livskvalitet. **Huvudresultat:** Djuren har effekt på samtliga av de behov som Aggernaess tar upp i sin definition av begreppet livskvalitet. De behov Aggernaess tar upp är följande; de elementära behoven, behovet av varma mänskliga kontakter, behovet av meningsfull sysselsättning, behovet av ett omväxlande, spännande och engagerande handlings- och upplevelseliv. Djurterapin gav fysiska effekter i form av blodtryckssänkning, minskad risk att drabbas av hjärt- och kärlsjukdomar och minskad trötthet. De psykiska effekterna man kunde se var minskad förekomst av tvångstankar, fobier, ångest, paranoida tankar, konfusion och aggressivitet. Djuren kunde också på ett naturligt sätt tillfredsställa behovet av fysisk kontakt. Djuren visade sig också ha effekt på den äldre personens sociala funktion genom att de ökade den sociala interaktionen med andra människor och minskade upplevelsen av ensamhet. Djurterapin fungerade också som en glädjefull aktivitet som skänkte variation och gav de boende något att se fram emot i vardagen. Djurterapin stimulerade även minnet hos de äldre vilket verkade gott för välmåendet.

INNEHÅLLSFÖTECKNING

1. INTRODUKTION	1
2. BAKGRUND	1
2.1 Människans anknytning till djuren	1
2.2 Djur i vården	2
2.3 Svårigheter förknippade med djur i vården	4
2.4 Att åldras	5
2.5 Särskilt boende för äldre	6
2.6 Gott åldrande	6
<i>Figur 1. Hälsokorset</i>	7
3. PROBLEM OCH SYFTE	8
3.1 Problemformulering	8
3.2 Syfte	8
4. METOD	8
4.1 Datansamling och urval	8
<i>Tabell 1. Sökningar</i>	9
4.2 Analys	9
4.3 Kategorisering av artiklarnas resultat	10
<i>Tabell 2. Kategorisering av artiklar</i>	10
5. RESULTAT	11
5.1 De elementära behoven	11
Fysiska effekter.....	11
Psykiska effekter.....	11
Beröring.....	12
5.2 Behovet av varma mänskliga kontakter	12
Interaktion med andra människor.....	12
Ensamhet.....	13
5.3 Behovet av meningsfull sysselsättning	14
Minne.....	14
Aktivitet.....	14
5.4 Behovet av omväxlande, spännande och engagerande handlings- och upplevelseliv	15
Variation.....	15
Glädje.....	15

6. DISKUSSION	15
6.1 Metoddiskussion	15
6.2 Resultatdiskussion	16
<i>Figur 2. Sammanställning av artiklarnas resultat utifrån Aggernaess</i>	18
<i>definition av livskvalitet.</i>	
Förslag till framtida forskning.....	19
Slutsats.....	19
7. BILAGOR	20
<i>Bilaga 1. Kvalitetsgranskningsmallar</i>	20
<i>Bilaga 2. Artikelöversikt</i>	22
8. REFERENSER	25

1. INTRODUKTION

Jag växte upp i ett hem där djur alltid varit en naturlig del av familjen. Jag har därför själv fått möjligheten att uppleva hur bra en hund kan trösta, hur skönt det kan vara att vila sin hand i en katts mjuka päls eller hur ett akvarium kan aktivera en tråkig dag. Jag har arbetat som undersköterska på olika äldreboenden och på ett av dessa mötte jag hunden Primus, en fransk bulldog. Det var en av de andra undersköterskorna som tog med sig honom till jobbet vid sina pass. Jag fick vid dessa tillfällen se vilken enorm tillgång den lilla hunden var på enheten. De boende riktigt längtade efter att han skulle komma och de som aldrig annars var intresserade av att vara ute och promenera fick plötsligt lusten tillbaka då Primus var där. Detta fick mig att bli intresserad av på vilka sätt man kan använda djur i vården.

2. BAKGRUND

2.1 MÄNNISKANS ANKNYTNING TILL DJUREN

Under evolutionen utvecklades människan och djuren sida vid sida och en förmåga att kommunicera och integrera med varandra skapades. Djuren har genom tiden blivit en del av människans naturliga och sociala miljö. Sällskapsdjuret har förekommit genom alla tider, inom alla kulturer, världen över. Anledningen till att människor vill dela sin vardag med djur tycks man ofta kunna koppla till att djuren fungerar som ett socialt stöd och som en livskamrat (1).

Enligt evolutionsteorin levde människor för 2 miljoner år sedan på savannen i östra Afrika. Detta landskap karakteriserades av många olika arter som levde tillsammans. På denna tid krävdes det att människor levde i nära kontakt med naturen för att kunna överleva. Dagens samhälle ser annorlunda ut. Man lever inte lika nära naturen vilket medför stora förändringar i människans livsstil. Men trots detta menar bland annat Wilson (2), att de emotionella funktioner som människan utvecklat under evolutionen finns kvar och att dessa går vidare från generation till generation.

Biophiliahypotesen är en teori som beskriver människans anknytning till djuren. Biophilia innebär en tro på att alla levande organismer har ett emotionellt band till varandra. Inom den biophila hypotesen är människans anknytning till djuren grundad i våra jagande och samlade förfäders sätt att leva. Deras överlevnad styrdes i hög grad av deras förmåga att samverka med naturen och deras sätt att använda sig av djur, exempelvis för att få mat, jaga och för stressreduktion och återhämtning. De av våra mänskliga förfäder som hade goda relationer till djuren hade således större möjlighet att överleva och därför har dessa gener förts vidare genom generationen. Vår historia som jägare och samlare har också format våra kognitiva och emotionella funktioner.

Den moderna människans hjärna är gjord för att bearbeta, utvärdera och hämta information från naturen. Att detta naturliga beteende finns kvar hos den moderna människan kan illustreras med hjälp av de rädslor och fobier som många människor har. Wilson (2) menar att människan har utvecklat en rädsla för de arter som evolutionärt har utgjort ett hot för människan till exempel fobi för ormar eller spindlar. På samma sätt kan vi uppleva känslor av trygghet och glädje när vi möter arter som på ett evolutionärt plan är sammankopplat med vår överlevnad, som till exempel en trogen vakthund.

I biophiliahypotesen beskrivs människors behov av att vara i kontakt med naturen. Trots att samhället idag ser annorlunda ut så har människan ändå försökt behålla sin kontakt med naturen på olika sätt. Exempel på detta är alla de naturparker och naturreservat som bevarats. Människor kan resa långt för olika naturupplevelser. Tillhörigheten till naturen återspeglas också i att människor gärna interagerar med andra arter exempelvis på djurparker och även i att många människor har husdjur (3). Wilson (2) menar att de djur som behandlas som medlemmar av familjen verkar allra bäst på människors välbefinnande.

2.2 DJUR I VÅRDEN

Att använda sig av djur inom vården är inget nytt. Redan 1849 tog man upp djurens betydelse för människors hälsa. I Florence Nightingales observationer beskrev hon hur ett djur kan vara ett utmärkt sällskap för en sjuk person. Hon föreslog att man kunde ha en fågel i bur hos patienter som var sjuka och sängliggande eftersom fågeln kunde skänka mycket glädje. I USA användes djur som ett terapeutiskt komplement inom vården första gången år 1919. Man lät då psykiskt sjuka patienter få sällskap av hundar. På ett annat sjukhus i USA använde man sig, år 1941, av djur för att rehabilitera soldater som skadats i kriget (4).

Den ickeverbala kommunikationen har alltid varit en viktig informationskälla. Redan år 1872 tog Charles Darwin (4) upp vikten av den ”ordlösa kommunikationen”. Darwin (4) ansåg att den ickeverbala kommunikationen många gånger var en viktigare informationsskälla än det talade ordet. Många forskningsrapporter visar att kontakt med djur är mindre beroende av verbal förmedling, minne och inläring vilket gör att djur i vården av personer med olika grad av demenssjukdom på många sätt kan skapa positiva förutsättningar för kommunikation (1).

Djur beskrivs ibland som naturliga terapeuter. Detta på grund av att de anses vara goda, empatiska lyssnare som inte dömer. Dessa egenskaper menar Stewart (5) är viktiga för att vara en god terapeut. Att så många individer fäster sig så starkt vid sina hundar kan bland annat bero på hundens förmåga

att erbjuda kärlek och tillit vilket gör att ägaren kan känna sig betydelsefull (4).

En annan av pionjäreerna inom djurterapi var psykoterapeuten Boris Levinson (4), som i början av 1960-talet ibland tog med sig sin hund till kliniken där han kunde observera att barn som tidigare inte velat prata förändrades när hunden var i närheten. De blev livligare, öppnare och fick lättare för att prata och det var i samband med detta som Boris Levinson (4) myntade begreppet djurterapi.

Det finns ett fåtal studier där man undersökt effekterna med att ha olika djur som katter, fiskar och fåglar men huvudsakligen har man undersökt vilka effekter hunden har på människan. Resultaten visar att interaktion mellan människa och hund kan ha både psykologiska och fysiska effekter, bland annat ökade serotoninivåer i hjärnan, sänkt blodtryck, minskad risk att drabbas av hjärt- och kärlsjukdomar och färre läkarbesök. Förutom dessa fysiologiska effekter har man även kunnat visa att hundar påverkar ens sociala liv genom att hundägare oftare än andra rapporterar att de träffar nya människor när de motionerar med sin hund. Hunden för samman människor och tillhandahåller ett samtalsämne, de är därför viktiga för interaktionen mellan människor (6).

Forskning visar att när man klappar, stryker eller är i närheten av ett djur minskar stressreaktioner som kan uppkomma i samband med krissituationer eller vid sorg. Det minskar också känslan av ensamhet och depression (6). När äldre människor flyttar till ett särskilt boende är det vanligt att de upplever en förlorad kontroll över sina liv. Risken finns då att de drabbas av en krisreaktion. Den sociala miljön på boendet är därför avgörande för den äldre människans upplevelse av livskvalitet. Många äldre upplever ensamhet på grund av de många förluster de går igenom. Forskning har visat att sällskapsdjur kan hjälpa den äldre människan att gå igenom dessa förändringar och förluster (7).

De hälsofrämjande effekterna som djur tycks ha på människan är antingen direkta eller indirekta. De direkta effekterna som djuren ger uppstår via beröring, den icke verbala kommunikationen och relationen mellan djur och människa. De indirekta effekterna via den hälsofrämjande livsstil och den motiverande roll som djuren bidrar med samt den sociala identitet som människan får i sitt umgänge med djuret (8).

I studier som görs om djurs betydelse i vården brukar man tala om två olika begrepp; Animal-Assisted-Therapy (AAT) och Animal-Assisted-Activity (AAA). AAT bygger på att man arbetar med djurterapi för att nå vissa uppsatta mål. AAT avser att främja en förbättring av fysiska, sociala, emotionella och/eller kognitiva funktioner. AAT kan bedrivas i grupp eller individuellt. Det är viktigt att processen dokumenteras och utvärderas så att man kan se om målen nås.

Ett exempel på AAT kan vara när en sjukgymnast använder sig av en hund för att motivera en patient som drabbats av stroke med gåendesvårigheter, att mobiliseras. Man kan då arbeta målriktat mot de problem som den patienten har (9).

Animal Assisted Activity (AAA) beskriver ett annat sätt att använda sig av djur i vården. Medan AAT ofta är skraddarsytt för en viss patient och dennas medicinska tillstånd kan man vid AAA arbeta med samma metoder med flera olika patienter. Det ställs inte samma krav på dokumentation vid AAA som vid AAT och mötena kan ske mer sporadiskt. Ett exempel på AAA är när volontärer tar med sig sina katter och hundar till ett sjukhem en gång i månaden. Besöket sker då i en stor grupp av patienter (9).

Det finns de som ifrågasätter om det är personen, volontären, som kommer med det besökande djuret, och inte djuret i sig själv, som har effekt på den äldre. En studie har jämfört besök av en hund och besök av en, som de i studien kallar det, ”glad-person”. De boende fick träffa hunden och den ”glada-personen” vid två olika tillfällen, och därefter fick de säga vilket av besöken de föredrog. Tre av de fem deltagare hade ingen favorit, de gillade båda besöken lika mycket. En av de boende föredrog hunden, och en boende föredrog den ”glada-personen”. Författarna till denna studie menar att känslor av ensamhet, förlorad självständighet och ett minskat socialt stöd kan förbättras även med besök av en ”glad-person” på samma sätt som det kan förbättras av djurbesök. En skillnad som togs upp i studien var att hunden på ett mer naturligt sätt kan bidra till den boendes behov av taktil kontakt, att beröras och att beröra (10). I en annan studie som undersökt samma fenomen visade det sig att humörstörningar förbättrades avsevärt för gruppen som fick träffa hunden, medan kontrollgruppen förbättrades minimalt. Författarna av denna studie diskuterar vidare att även om det skulle vara så, att det var människan som kom med djuret som var den som fick den äldre att må bättre, så skulle det förmodligen bli mycket svårare att få dit volontärer om de inte fick ta med sina djur. Besök av intresserade, entusiastiska, vårdande personer från utsidan är viktiga för att bryta ensamhet och social tillbakadragelse hos de äldre, men skulle volontärerna komma om de inte fick ta med sina djur? Författarna av denna artikel tror inte det. De tror att många av volontärerna kommer, just för att de kan ta med sig sina djur. De menar att djuret ofta gör det lättare för människor att interagera och utan djuret i denna situation kan det bli svårt för en volontär att ta kontakt med en främmande människa (4).

2.3 SVÅRIGHETER FÖRKNIPPADE MED DJUR I VÅRDEN

Det finns svårigheter med att ta in djur i vården. Dels finns det människor som är rädda för djur och det kan också vara en risk för mycket svaga patienter, patienter med smittsamma infektioner,

patienter med immunologiska sjukdomar, personer som är allergiska eller de patienter som kräver en steril miljö. Risken för att sprida vidare sjukdomar ligger inte bara hos djuret utan även hos den person som kommer med djuret. Det är också en risk, oavsett hur vältränad och trevlig hunden brukar vara, att hunden förvärrar en redan stressfull situation. En annan viktig aspekt som man måste ta hänsyn till är djurets välmående, det finns en potentiell risk att djuret behandlas illa av patienter (4).

I USA finns en organisation som heter Delta society. Denna organisationen har som mål att hjälpa människor att leva ett sundare liv genom att använda djurterapi. Delta society har sammanställt en standard för de djur som ska besöka sjukvårdsinrättningar. Djur som medverkar vid AAA/AAT är noggrant utvalda. De ska vara pålitliga, förutsägbara, och kontrollerbara för den miljö och den uppgift de ska utföra. Man måste också ta hänsyn till storlek, ras, kön, ålder och hälsa. Detta är faktorer som alla kan minimera risken för djuret och människorna. Man måste också ha rätt hygien och preparera djuret på rätt sätt inför varje besök och man ska låta en veterinär bedöma om djuret är friskt och välmående innan det deltar. Även den anläggning som djuret ska vistas i ska se till att miljön är säker, ren och hälsosam för människor och djur. Det är också viktigt att man noggrant väljer ut vilka boende som ska delta vid AAA/AAT (11).

2.4 ATT ÅLDRA

Även om många äldre har en god hälsa och fortsätter leva ett rikt liv långt upp i åldrarna innebär ålderdomen en ökad risk för ohälsa och social isolering (12). Att åldras innebär många förändringar i människans liv och är en process som upplevs mycket individuellt. Dels sker fysiologiska förändringar i bland annat rörelseapparaten, hjärtkärlsystem, nervsystem, syn och hörsel men även kognitiva funktionsnedsättningar såsom minnesstörningar. Åldrandet innebär också för många en ansamling av svåra händelser såsom förluster av vänner, anhöriga och kroppsliga funktioner (13). Även om gamla ofta vill bo kvar i sin hemmiljö så länge som möjligt finns det många som vill ha den trygghet som ett särskilt boende för äldre innebär, inte minst då orken tryter och man blir mer beroende av daglig hjälp utifrån för att klara det vardagliga livet (12). För många innebär det särskilda boendet en stor förändring och omställning (13). Den gamla kan också uppleva kulturella förändringar, man räknas inte på samma sätt som tidigare och har ingen naturlig plats i samhälle. I litteraturen beskrivs en speciell äldrekultur som växt fram. Den kan ses som en anpassning till alla de förändringar som uppstår i samband med åldrandet såsom; psykiska, fysiska och sociala förändringar. Dessa förändringar leder till att många äldre utvecklar en passiv livsstil med låg fysisk aktivitetsnivå, minskat socialt stöd och en negativ syn på tillvaron. Behovet av att få varierande stimulans, socialt stöd, trygghet och egenkontroll ökar därför när man blir äldre (1).

2.5 SÄRSKILT BOENDE FÖR ÄLDRE

När samhället inte längre klarar att hjälpa den äldre personen i dennes hemmiljö beviljas han eller hon plats i ett så kallat särskilt boende (1). Många som idag flyttar till särskilt boende för äldre hyser ofta förhoppningar om en ökad social samvaro och känsla av samhörighet. Dessvärre visar forskning att många fortsätter att känna sig ensamma och att det är svårt att knyta nya meningsfulla kontakter (14). En anledning tros vara att de som bor i särskilt boende vanligen är sköra, trötta och med syn- och hörselnedsättningar vilket försvårar social samvaro och kommunikation (15). Äldre på särskilda boenden kan uppleva att dagarna är väldigt långa och tråkiga på grund av att de saknar meningsfull social kontakt, vilket leder till känslor av ensamhet och nedstämdhet (16).

2.6 GOTT ÅLDRADE

De fyra hörnpelarna för ett gott åldrande är social gemenskap, inflytande och delaktighet, fysisk aktivitet samt goda matvanor (17). Idag används ordet livskvalitet ofta för att kvalitativt beskriva en människas liv, man kan kalla det ett må-bra-mått, alltså ett mått på välbefinnande (17).

I denna systematiska litteraturöversikt kommer Anton Aggernaes (18) definition av begreppet livskvalitet att användas (1988). Anton Aggernaes (18) definierar livskvalitet efter graden av tillfredsställelse av mänskliga behov, och de behov Aggernaes (18) tar upp är;

1. *De elementära behoven*- avser de grundläggande behoven såsom behovet av sömn, mat, fysisk aktivitet, fysisk kontakt samt frånvaro av sjukdom.
2. *Behovet av varma mänskliga kontakter* avser kvalitén i personens sociala kontakter.
3. *Behovet av meningsfull sysselsättning* avser vikten av att ägna sig åt något som har värde och betydelse utanför en själv.
4. *Behovet av ett omväxlande, spännande och engagerande handlings- och upplevelseliv*- avser behovet av att ha variation och spänning i vardagen och att inte ha tråkig

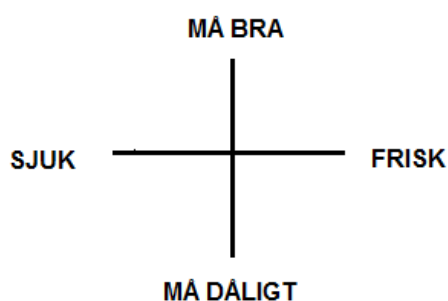
Aggernaes (18) hänför flera av behoven till att känna mening i tillvaron. Att känna att man befinner sig i ett sammanhang och fyller en funktion är centralt för upplevelsen av livskvalitet. Många äldre upplever att de förlorar de naturliga sociala arenor som tidigare i livet kunde erbjuda aktiviteter och umgänge. Att vara berörd, känna engagemang och befinna sig i ett sammanhang och ha ett mål utanför sig själv är centrala meningsaspekter i livskvalitet. Många äldre menar att när man blir äldre minskar lusten och initiativförmågan och det är lätt att bli passiv. Detta kan dels bero på minskad energi men också på svårigheten i att komma igång ensam och utan stöd (13).

Som sjuksköterska uträttar man en mängd olika handlingar varje dag och dessa handlingar kan

bedömas utifrån olika måttstockar. Det kan till exempel vara hälsan eller livslängden som är måttstocken på om sjuksköterskans handlingar gett god effekt eller inte. Man kan också se på livskvalitet som en måttstock (17). Många äldre lever med en eller flera sjukdomar och bot är inte alltid ett alternativ. Målet med omvårdnaden blir då att hjälpa den äldre att skapa livskvalitet i det liv han eller hon lever. När man åldras kan uppfattningen om vad livskvalitet är förändras. Studier visar att sociala kontakter, hälsa, att få dela minnen och meningsfulla aktiviteter är viktiga komponenter för upplevelsen av livskvaliteten hos den äldre patienten (19). Livskvalitet är en subjektiv upplevelse och den är därför relativ i förhållande till varje enskild patient. Men för att man ska kunna mäta livskvaliteten kan man också studera det som något objektivt. Man kan formulera olika objektiva kriterier för när en person mår bra, man kan då tala om behovstillfredsställelse (17).

Hälsoarbete kan beskrivas utifrån olika synsätt (20). Inom Göteborg stad har man beslutat att ett salutogent arbetssätt ska genomsyra äldreomsorgen (21). I den salutogena hälsoteorin betraktas inte hälsa som ett mål i sig utan som en resurs för människan. Hälsan är alltså inte ett självändamål utan den kan bidra till att människan når även andra mål i sitt liv. Antonovsky (20), som är grundaren av teorin, menade att vi hela tiden utsätts för två parallella hälsoprocesser, den ena är nedbrytande mot ökad ohälsa och den andra uppbyggande mot ökad hälsa. Med ett salutogent arbetssätt fokuserar man på att skapa en rörelse i riktning mot ökad hälsa. Man kan som människa räkna med att drabbas av sjukdomar, det är en del av livet som vi inte kan styra över. Antonovsky (20) menade att även om man är svårt sjuk finns det alltid något som är friskt. För att illustrera detta resonemang brukar man använda sig av det så kallade hälsokorset (se figur 1).

Figur 1. Hälsokorset

Motsatsen till det salutogena synsättet är det patogena synsättet. Detta synsätt har dominerat och fortsätter att dominera den medicinska vetenskapen. Inom det patogena synsättet vill man skapa en rörelse från att vara sjuk till att bli frisk. Inom det salutogena synsättet vill man istället skapa en

rörelse från att må dåligt till att må bra, oavsett om man är sjuk eller frisk. Inom äldreården blir det salutogena synsättet mer användbart då många äldre har en eller flera sjukdomar som inte går att bota. När den patogena vården inte har så mycket mer att erbjuda blir det särskilt viktigt att se till att andra resurser som den äldre fortfarande har kvar bibehålls för att upprätthålla hälsan (20).

3. PROBLEM OCH SYFTE

3.1 PROBLEMFÖRMULERING

Ensamheten är ett vanligt problem hos de äldre som bor i särskilt boende (14). Ensamheten kan dels orsakas av att den äldre får lämna sitt hem eller kan den orsakas av förlust av närstående och vänner (13). Många äldre i särskilt boende kan ha svårt att få sina behov av sociala kontakter tillfredsställt (16). Förutom sociala förändringar kan åldrandet innebära fysiska, psykiska och kognitiva funktionsnedsättningar vilket kan göra att den äldre personen inte längre klarar av att leva sitt liv som han/hon är van vid (1). Som sjuksköterska ska man arbeta för att främja livskvalitet hos patienterna (18). Jag har som sjuksköterskestudent upplevt att man har få verktyg för att göra detta, det kan också vara svårt att hjälpa äldre patienter att hitta aktiviteter och umgänge som de finner värdefullt. Djurterapi skulle kunna vara ett verktyg för att lindra ensamhet och sysslolöshet bland de äldre i särskilt boende.

3.2 SYFTE

Det övergripande syftet med denna systematiska litteraturöversikt är att undersöka kunskapsläget kring djurterapi i särskilt boende för äldre personer och dess påverkan på äldres hälsa och livskvalitet.

Problemformulering

- Vilken effekt har sällskapsdjur på äldre personers upplevelse av hälsa och livskvalitet i särskilt boende?

4. METOD

Arbetet utgörs av en systematisk litteraturöversikt. Endast empiriska studier har inkluderats med såväl induktiva som deduktiva ansatser för att kunna ge en så komplett bild som möjligt av kunskapsområdet. Artiklarna utgör materialet för analys och resultat har kvalitetsgranskats (bilaga 1) i enlighet med fastställda kriterier för systematiska litteraturstudier (21).

4.1 DATAINSAMLINGSMETOD OCH URVAL

Samtliga artiklar påträffades under september 2010 i databaserna Cinahl och Pubmed (bilaga 2). Tabell 1 visar de sökord och kombinationer som användes i sökningarna. De artiklar som inkluderades i studien utgörs av empiriska studier av sällskapsdjurens effekt på äldre personers upplevelse av hälsa och livskvalitet. Studierna skulle vara genomförda i länder som liknar Sverige avseende äldrevård och levnadsstandard och med en population äldre än 65 år i särskilt boende. Samtliga artiklar var publicerade senare än 1995 och skrivna på engelska. En av artiklarna som använts i resultatet redovisas inte i tabellen nedan då den hittades vid en manuell sökning.

Tabell 1. Sökningar

Databas	Sökord	Begränsningar	Träffar	Använda artiklar
Pubmed	Animal assisted therapy + elderly	Sv, Eng, 65+, 80+	52	1
	elderly + animal assisted therapy		97	1
CINAHL	Animal therapy	peer reviewed, Research article	50	1
	Animal assisted therapy AND elderly	peer reviewed, researched article, 65+, 80+	2	0
	Pets AND nursinghome	peer reviewed, researched article	11	1
	Dog AND elderly	peer reviewed, researched article	5	1
	Animal therapy AND quality of life	peer reviewed, researched article	2	0
	Pet therapy AND elderly	peer reviewed, researched article	13	4
	Pet therapy AND older	peer reviewed, researched article	10	1

4.2 ANALYS

De artiklar som valdes ut har kvalitetsgranskats efter en modifierad version av Willmans kvalitetsgranskningsprotokoll (se bilaga 1). Frågor angående artiklarna besvarades med Ja, Nej, Vet ej. Svaret Ja gav 1 poäng, Svaret Nej och Vet ej gav inget poäng. För de kvantitativa artiklar där

urvalet inte var randomiserat besvarades inga frågor angående randomiseringsförfarandet, däremot fick artikeln ändå poäng för dessa frågor. Kvaliteten av artiklarna bedömdes sedan som en poängsumma. De artiklar som fick 9 eller fler poäng räknades vara av hög kvalitet, de med 6-8 poäng räknades ha medelhög kvalitet och de som låg under 6 poäng räknades vara av låg kvalitet. De artiklar som fick vara med i studien skulle vara av medelhög eller hög kvalitet. Av de artiklar som kvalitetsgranskades hade 6 artiklar hög kvalitet, 5 artiklar medelhög kvalitet och en artikel hade låg kvalitet och användes därför inte i resultatet (se bilaga 2).

4.3 KATEGORISERING AV ARTIKLARNAS RESULTAT

Artiklarna (n=11) lästes i sin helhet upprepade gånger. Därefter indelades artiklarnas resultat i kategorier som sedan sammanfattades till övergripande teman mot bakgrund av de fyra nivåer av behov som Aggernaess (18) beskriver i sin definition av begreppet livskvalitet. (se tabell 2).

Tabell 2. Kategorisering av artiklar.

KATEGORIER	TEMAN	AGGERNAESS
Blodtryck	Fysiska effekter	De elementära behoven
Hjärt-kärlsjukdomar		
Trötthet		
Depression	Psykiska effekter	
Tvångssyndrom		
Ångest		
Paranoida tankar		
Fobi		
Aggressivitet		
Humör	Beröring	
Beröring		
Kontakt med volontärer	Interaktion med andra människor	Behovet av varma mänskliga kontakter
Intresse för andra boende		
Interaktion med andra boende		
Social funktion	Ensamhet	
Ensamhet		
Mänsklig komponent		
Aktivitet	Aktivitet	Behovet av meningsfull sysselsättning
Minne	Minne	
Paus i vardagen	Variation	Behovet av ett omväxlande, spännande och engagerande handlings och upplevelseliv.
Förväntan		
Glädje	Glädje	

5. RESULTAT

Resultatet av litteraturanalysen har jag valt att sammanställa med hjälp av Aggernaess (18) definition på begreppet livskvalitet bland äldre i särskilt boende.

5.1 DE ELEMENTÄRA BEHOVEN

Fysiska effekter

De fysiologiska förbättringar man kan se är bland annat att djurterapi kan ha en blodtryckssänkande effekt. I en studie kunde man se att personer som fick AAT fick en signifikant förbättring av blodtrycket. Relationen mellan människa och djur kan också, enligt samma studie, bidra till att den fysiska hälsan förbättras och risken för att drabbas av hjärt- och kärlsjukdomar minskar. Relationen bidrar även till att man skapar positiva sociala relationer och finner harmoni vilket också är en viktig komponent för välbefinnande (22). I en annan studie kunde man se att ett besök av en hund gav de boende mer energi och mindre trötthet. Allra bäst resultat fick man av att ha en hund boende på sjukhemmet, men besök av hund hade också positiva effekter (23).

Psykiska effekter

Många studier fokuserar på sambandet mellan AAT och depressiva symtom hos äldre. En studie lät deltagarna få ta hand om en kanariefågel, eller en planta eller ingenting alls. Resultatet visar att gruppen som fick en kanariefågel förbättrade i djurens närvaro flera psykiska symtom såsom tvångstankar, depression, fobi och i viss utsträckning ångest och paranoida tankar (24). Ytterligare en studie som undersökt effekterna av djurterapi på äldre människor studerade förändringar i personens hälsotillstånd. Resultatet av den studien visar att depressiva symtom förbättrades med djurterapi, dock var den förbättringen inte statistiskt signifikant (23).

En annan studie säger dock emot de studier som visar på att djurterapi hjälper mot depression. I denna undersökning kunde man inte se någon förbättring av depressioner bland de som fått djurterapi. Resultatet pekar istället på att djurterapi fungerar bättre på allmänna humörstörningar (4). Phelps (25) studie pekar på liknande resultat. Där kunde man inte se någon förbättring i humör och depression i samband med besök av en hund. Däremot uppgav deltagarna att de tyckte mycket om besöken och blev glada av dem.

En studie som studerat en hunds effekter på de boende visar att hundens närvaro kan minska konfusion, depression, stress och ilska hos de boende avsevärt. Störst effekt hade hunden på de patienter som var förvirrade (23). Man har också genom djurterapi kunnat lindra aggressivitetssymtom, oro och fobier hos demenssjuka (26).

Beröring

Människor har ett grundläggande behov av att beröra och beröras (18). Detta behovet menar Kaiser (10) att en hund är bra på att uppfylla. Hunden kan på ett naturligt sätt bidra till att den boendes behov av närhet och beröring tillgodoses. Fördelen med djur i detta sammanhang är att de alltid är tillgängliga och de är ickedömande. Dessa egenskaper tros bidra till ett ökat psykiskt välbefinnande och förbättrad psykosocial funktion hos de boende. Att använda sig av ett sällskapsdjur som besökare kan därför ha fördelar när man jämför med besök från människor. Interaktion med djur erbjuder ett socialt accepterat sätt att tillfredsställa människans behov av att bli berörd och beröra. Relationen erbjuder också den boende att älskas och bli älskad, utan risk att bli avvisad (10).

5.2 BEHOVET AV VARMA MÄNSKLIGA KONTAKTER

Interaktion med andra människor.

Djur påverkar människans sociala funktion på olika sätt. Barriärer som kan finnas mellan människor tycks försvinna i närvaron av djur (23). Djuret kan ta bort den blyghet människor kan uppleva då de ska ta kontakt med en främmande människa, vilket gör att det blir lättare att interagera med andra människor (4).

Djur tillhandahåller samtalsämnen för konversationer som alla på ett vårdhem kan delta i. I studier har man kunnat se att äldre generellt börjar prata mer när de interagerade med djur och volontärer. Konversationer som från början startade mellan en boende och ett djur med en volontär övergick ofta till att inkludera fler boende och personal. I Roenkes (27) studie ger hon ett exempel på hur en man som tidigare inte talat började prata så fort han fick en kattunge i knät. Han började då tala direkt till kattungen och därefter började han prata med kvinnan som satt bredvid honom. En annan kvinna som satt i närheten och sov i sin stol, vaknade även hon och började skratta och le och blev mer intresserad av sin omgivning.

Även i Falks (28) studie kunde man se att fåglarnas närvaro stimulerade till konversation mellan patienterna. Patienterna sa spontant saker till varandra. Fåglarna stimulerade också deltagarna till ickeverbal kommunikation. Ett exempel på det är;

”Patienterna sitter bredvid varandra i tresits-soffan, båda tittar på fågelburen. Dom ler mot varandra och nickar mot buren.” (28) s.15

I denna studie hade fåglarna placerats i ett sällskapsrum, vilket gjorde att patienterna gick från sina

rum och på så sätt ökade sin interaktion med andra människor (28).

I en annan studie beskrev de äldre som deltog i AAA att de uppskattade att se på när andra boende lekte eller talade med djuren. Deltagarna fick under AAA ett ökat intresse för andra människor och interaktion utvecklades mellan deltagarna. Deltagarna tyckte också om att prata med andra boende som inte deltog vid AAA-aktiviteterna, de kunde då dela med sig av sina upplevelser av kontakten med hundarna (29).

De volontärer som kommer till sjukhemmen med djuren bidrar också till en ökad interaktion med andra människor. Volontärerna kommer ofta utifrån till vårdhemmet vilket ger de äldre en möjlighet att få en känsla för samhället utanför vårdhemmet och hur det har förändrats över tid. Volontärerna beskrevs i en studie som unga, livliga och energiska och deltagarna använde tiden de umgicks med hundarna till att även kommunicera med volontärerna (29).

En studie säger emot de andra då resultatet av den inte visar på någon förbättring i social interaktion med andra människor i samband med besök av en hund (25).

Ensamhet

Eftersom många äldre på särskilda boenden ofta är ensamma större delen av dygnet är det viktigt att hitta aktiviteter som stimulerar till social interaktion (30). I en studie av Banks (31), har man undersökt hur djurterapi kan påverka de äldres upplevelse av ensamhet. Deltagarna i studien fick svara på frågor angående deras tidigare relation till djur. Det framkom att de som ville delta vid de AAT-sessioner som hölls på vårdhemmet hade svarat att djur var en viktig del i deras liv. De hade velat ha ett husdjur men hindrades från att ha det på grund av deras boende eller andra omständigheter. Att vilja delta i AAT kan därför vara en fråga om livserfarenheter. Bland boende som har en stark livshistorik tillsammans med djur har djuren ofta en viktig funktion som deras emotionella skyddssystem. Många äldre hade därför gärna fortsatt ha husdjur även på vårdhemmet. Studien visade en signifikant skillnad mellan att inte få någon AAT och att få AAT. De som inte fått någon AAT skattade sin ensamhet signifikant högre än de som fick AAT. Hur ofta man får AAT tycks inte vara viktigt. Resultatet av denna studie visar att AAT effektivt kan reducera ensamhet hos institutionaliserade äldre människor. Att få AAT en gång i veckan räcker enligt denna studie för att få denna effekt (31).

Roenke (27) beskriver i sin studie hur de äldre ofta talade om djur på ett sätt som vanligen förknippas med människor. Hon menar vidare att det är just denna ”mänsklighet” som karakteriserar

det positiva som djuren bidrar med för de äldre. Djuren har egna personligheter, är lyhörda och underhållande och de fungerar som ett sällskap. Genom djurterapi interagerar de äldre med någonting levande. En av deltagarna som intervjuades i Roenkes (27) studie sa följande:

”De är så mycket sällskap när man är ensam, du vet. De sitter vid dig, och ber du dem att komma så kommer dom... Det är annorlunda. En hund är mer som än vän än en katt. Förstår du vad jag menar? Han är alltid med dig och vill beskydda dig hela tiden... Du är aldrig ensam när du har ett djur hos dig, du är inte ensam. Du har någon med dig.” (27) s. 35

Roenke (27) menar att det är denna ”mänskliga” kontakten som skiljer djurterapi från andra aktiviteter. Phelps (25) studie visar ingen ökad interaktion med andra människor i samband med djurbesöken, däremot kunde man se att deltagarna gärna kommunicerade med djuret, både verbalt och ickeverbalt.

5.3 BEHOVET AV MENINGSGFULL SYSSLSÄTTNING

Minne

Att minnas och se tillbaka på tidigare händelser var vanligt förekommande i samband med AAT/AAA. Deltagarna delade ofta upplevelser från förr med djuret. Det var vanligt att de äldre berättade om sina tidigare husdjur och hur de upplevde deras död eller andra viktiga händelser. Många började också tala om händelser i barndomen som inte var relaterade till djur (27). I Falks (28) studie kunde man se hur fåglarna på avdelningen väckte minnen hos patienterna. Fåglarna gav patienterna möjlighet att dela upplevelser av fåglar eller andra djur. Interaktionen med djur stimulerar minnet. Att se tillbaka och minnas är hälsosamt eftersom det skapar mening med livet och verkar positivt för en persons välbefinnande (27).

Aktivitet

I Falks (28) studie på en geriatrisk vårdavdelning på ett sjukhus satte hon in två burfåglar, båda undulater, i sällskapsrummet. Observationer av patienterna visade att fåglarna fångade de äldres intresse. De äldre gick mot burarna och tittade på fåglarna. De sökte kontakt med fåglarna antingen verbalt eller ickeverbalt. Här nedan är exempel från observationerna som gjordes.

”En av fåglarna nickar med huvudet mot patienten, patienten gör det samma, nickar och säger

”Hej du!”

”Hon pratar till fåglarna, frågar dom hur dom mår.”(28) s. 14

Att de boende pratar och agerar tillsammans med djuret kan också ses som en aktivitet (25).

5.4 BEHOVET AV OMVÄXLANDE, SPÄNNANDE OCH ENGAGERANDE HANDLINGS- OCH UPPLEVELSELIV.

Variation

Äldre kan uppleva stress i det dagliga livet på sjukhemmen. De kan uppleva känslor av ensamhet och irritation mot andra boende eller personal. AAA-sessionerna kan då bli ett avbrott i de dagliga rutinerna vilket kan göra att stressen minskar. Vissa av deltagarna i en studie tyckte att AAA-sessionerna ledde till mer interaktion med andra boende och personalen genom att man pratade om djuren och andra aktiviteter. Att AAA-sessionerna ges regelbundet kan ha betydelse eftersom de boende på så vis får något att tänka på och se fram emot, det skapas en förväntan hos dem. Detta kan också bidra till att öka den kognitiva medvetenheten och orienteringen (27).

Glädje

I den observationsstudie som gjordes med de två undulaterna på en geriatrisk sjukhusavdelning kunde man i observationerna se att patienterna hade ett stort intresse för fåglarna. Deltagarna uttryckte glädje då de var med fåglarna och de sa mycket positiva saker om fåglarna, exempelvis;

”Se så söta de är! De är så roliga att titta på.” (28) s.11

Flera av deltagarna tyckte att fåglarna var vackra att se på (28). Deltagarna i Phelps (27) studie uppgav att dom blev glada av hunden som kom på besök.

6. DISKUSSION

6.1 METODDISKUSSION

Litteraturoversikt som metod var lämpligt för att undersöka det nuvarande kunskapsläget inom djurterapi, då det finns relativt mycket skrivet om ämnet. Av de artiklar som jag läst har de allra flesta varit av god kvalitet, däremot har de inte alltid besvarat min studies syfte och har därför sällats bort. Jag valde att ha år 1995 som gräns för äldsta artiklar. Denna begränsning valde jag då jag tyckte att det fanns bra och användbara studier som var publicerade runt dessa år. De allra flesta av artiklarna var av kvantitativ art. Jag skulle gärna ha sett fler kvalitativa studier då jag tycker att det ger en mer djupgående bild av vad det egentligen är hos djuren som får den äldre att må bra. Vad det egentligen är som sker i interaktionen mellan djur och människa är komplext och svårt att konkretisera. Därför tycker jag att de studier som har byggt på intervjuer och observationer har varit intressantare då de har fångat upp fler aspekter av mötet mellan djur och människa.

Många av studierna hade små populationer vilket jag kan se som en nackdel. En annan brist anser jag är att alla artiklar utom en är från andra delar av världen. Eftersom äldrevården ser olika ut i olika delar av världen vore det kanske mer användbart för oss här i Sverige att ha fler studier som är genomförda i ett svenskt sammanhang.

Kvalitetsbedömningen som gjordes av artiklarna tyckte jag var bra. Eftersom jag granskade alla artiklar efter samma mall blev det lättare att jämföra och se vilka artiklar som var av hög kvalitet. Granskningsmallen är dock subjektiv. Det var jag själv som avgjorde hur många poäng artiklarna skulle ha för att nå en viss nivå vilket gör att artiklar som jag valde bort kanske någon annan skulle ha haft kvar. Antalet artiklar som studerades var 11 stycken. Jag tror att jag med dessa artiklar har kunnat ge en bra bild av hur kunskapsläget ser ut. Man kunde se samma resultat genom flera av de studerade artiklarna. Det fanns dock områden, exempelvis depression, där artiklarna gav olika bild av djurterapiens effekt. För att få en bättre bild av djurterapiens effekt på detta område skulle man behöva studera ett större antal artiklar.

Jag upplevde att Aggernaess definition av begreppet livskvalitet underlättade kategoriseringen av resultatet. Vid kategoriseringen av artiklarnas resultat placerade jag de fysiska och psykiska effekterna som togs upp i artiklarna i De elementära behoven. Detta på grund av att Aggernaess menar att ett av De elementära behoven är behovet av att vara fri från sjukdom (18). Jag tolkar alla fysiska och psykiska symtom som togs upp i artiklarna som uttryck för sjukdom. I De elementära behoven togss också behovet av fysisk kontakt upp (18), varför jag placerade Beröring i denna grupp. Behovet av varma mänskliga relationer avser kvaliteten av de sociala relationer som personen i fråga har (18). I denna grupp placerade jag in Interaktion med andra människor och ensamhet. Behovet av meningsfull sysselsättning avser att ägna sig åt något som är av betydelse för en (18). I denna grupp placerade jag aktivitet och minnen. I behovet av omväxlande, spännande och engagerande handlingar och upplevelse liv placerade jag glädje och variation (18).

6.2 RESULTATDISKUSSION

Djurens effekter på den äldre människan på särskilda boenden är många. Utgår man från Aggernaess (18) definition av begreppet livskvalitet har djuren effekt på samtliga av behoven (se figur 2). Djuren påverkar de elementära behoven på så vis att de lindrar fysiska och psykiska symtom (22, 23, 25, 27). De fysiska effekterna som nämns är blodtryckssänkning, minskad risk att drabbas av hjärt- och kärlsjukdomar, minskad trötthet (22, 23). De psykiska effekterna man kan se är minskad förekomst av tvångstankar, fobier, ångest, paranoidea tankar, konfusion och aggressivitet

(23, 24). Studierna visar på ett varierat resultat när det gäller djurens effekt på depression. Några studier visar på gott resultat medan andra inte visar på någon förändring alls (4, 23-25). Aggernaess (18) tar även upp behovet av fysisk kontakt som ett av de grundläggande behoven. Detta är ett av de behov som djuren på ett mycket naturligt sätt kan tillfredsställa (10).

Ett stort problem på våra äldreboenden tycks vara ensamhet och brist på meningsfulla sociala relationer (14). Aggernaess (18) tar upp behovet av varma mänskliga kontakter som en viktig komponent för upplevelsen av livskvalitet. Djur har en förmåga att föra samman människor, bidra till samtalsämnen och ta bort blyghet och barriärer som kan finnas mellan människor (10). Djuren har därför en påverkan på vår sociala situation. Djuren i sig själva har också en viktig socialfunktion. De ger den äldre möjlighet att interagera med något levande (10). Studierna visade att de boende talade med djuren, delade minnen med dom och umgicks (25, 27, 28). Djurens sällskap bidrog också till en reducering av upplevelsen av ensamhet bland de äldre på boenden (22).

Att kunna ägna sig åt något som är viktigt för en, en meningsfull sysselsättning, är en annan komponent i Aggernaess (18) definition. Att känna engagemang och finnas i ett sammanhang är viktigt för upplevelsen av livskvalitet (13). Att träffa djuren var en aktivitet i sig, djuren fångade de boendes uppmärksamhet och intresse (28). Kontakten med djuren stimulerade också minnet (27, 28). Att få dela minnen med andra är något som är viktigt för välmående när man blir äldre (19).

Behovet av ett omväxlande, spännande och engagerande upplevelseliv avser att man inte har tråkigt (18). Att dagarna upplevs som långa, tråkiga och meningslösa är ett problem på våra äldreboenden (16). De effekter som jag kunde identifiera på detta behov var ökad variation och glädje. Variation avser att de boende med hjälp av djuren får en paus i vardagen och något att se fram emot. Det blir ett avbrott från de vardagliga rutinerna och man får tänka på något annat (27). Många av studierna visade också på att de boende tyckte om besöken av djuren. De uttryckte glädje och sa positiva saker om djuren (25, 28).

Livskvalitet är en subjektiv upplevelse och det kan vara svårt att definiera vad det egentligen är (17). För att jag i detta arbete skulle kunna studera livskvalitet valde jag att använda mig av Aggernaess (18) definition av begreppet, man kunde då se på vilket sätt sällskapsdjur kan påverka olika aspekter av livskvaliteten. Sällskapsdjuren har effekt på alla de olika punkter som Aggernaess (18) beskriver. Svaret på min frågeställning blir därför att sällskapsdjur har flera olika effekter på den äldre människans upplevelse av livskvalitet. Jag tror därför att djur kan vara ett värdefullt komplement till övrig omvårdnad.

Figur 2. Sammanställning av artiklarnas resultat utifrån Aggernaess definition av livskvalitet.

Aggernaess (18) definition av begreppet livskvalitet anser jag dock har sina brister. Den stämmer inte i alla avseenden överens med den salutogena hälsoteorin som ska prägla äldrevården i Sverige (32). Om en person skulle ha brister i något av de behov som Aggernaess (18) beskriver så upplever den personen en lägre grad livskvalitet, enligt denna definition. Ett av de elementära behoven som tas upp i definitionen är frånvaro av sjukdom, man kan därför tolka det som att om man har en sjukdom har man lägre livskvalitet (18). Bland de äldre som är bosatta på särskilda boenden har de flesta en eller flera sjukdomar och bot är oftast inte ett alternativ (19). Dessa människor kan enligt den salutogena hälsoteorin ändå uppleva god livskvalitet. Även hos en person som är svårt sjuk finns det något som är friskt och det är det man ska fokusera på (20). Dock kan man se att hälsan är en viktig komponent för upplevelsen av livskvalitet bland äldre (19). Vad de äldre personerna som deltagit i dessa studier avser är hälsa framgår inte. Studerar man hälsokorset så är hälsa inte enbart frånvaro av sjukdom utan också en upplevelse av att må bra. Den som har en sjukdom, kan alltså enligt detta synsätt ändå uppleva hälsa och den som är fri från sjukdom kan på samma sätt ändå uppleva ohälsa (figur 1). Aggernaess (18) definition tycker jag är bra på så vis att den väl stämmer överens med de studier som är gjorda för att ta reda på vad som är viktigt för den äldres upplevelse av livskvalitet. Dessa studier visar att sociala kontakter, hälsa och meningsfulla aktiviteter är viktiga komponenter (19) och man kan se stora likheter med Aggernaess (18) definition av livskvalitet.

Förslag till framtida forskning.

Jag tycker att det vore intressant att undersöka vilka möjligheter det finns för att genomföra AAA och AAT på särskilda boenden i Sverige. Det finns många svårigheter med att använda sig av djur i vården såsom infektionsrisk, allergier och sterilitet (4). Det vore intressant att undersöka alternativa strategier där man kan använda sig av djur men minimera dessa risker. Detta skulle exempelvis kunna vara genom att ordna djurterapi i naturområden i närheten av boendet. På så vis skulle man kunna minimera risker och även tillfredsställa behovet av naturkontakt som tas upp i biophiliahypotesen (2).

Slutsats

Djurterapin fungerar inte enbart som en glädjefull aktivitet för den gamla utan den kan också vara en viktig komponent i den multidisciplinära behandlingen av den gamla människan. Djur i vården kan på flera olika sätt vara med och öka den äldres upplevelse av livskvalitet och hälsa, de kan därför vara ett bra komplement till den övriga omvårdnaden..

7. BILAGOR

Bilaga 1. Kvalitetsgranskningsmallar

Protokoll för kvalitetsbedömning av studier med kvalitativ metod

Beskrivning av studien

Patientkaraktistika

Antal

Ålder

Man/kvinna

Ja   Nej   Vet ej

Tydlig avgränsning/problemformulering?

Är kontexten presenterad?

Urval

- Relevant?

- Strategiskt?

Metod för

- urvalsförfarande tydligt beskrivet?

- datainsamling tydligt beskriven?

- analys tydligt beskriven?

Giltighet

- Är resultatet logiskt, begripligt?

Kommunicerbarhet

- Redovisas resultatet klart och tydligt?

- Redovisas resultatet i förhållande till en teoretisk referensram?

Huvudfynd

Vilket/-n fenomen/upplevelse/mening beskrivs?

Är beskrivning/analys adekvat?

Sammanfattande bedömning av kvalitet

Bra

Medel

Dålig

Protokoll för kvalitetsbedömning av studier med kvantitativ metod

Beskrivning av studien

Forskningsmetod

RCT

CCT (ej randomiserad)

Multicenter

Kontrollgrupp/er

Patientkaraktistika

Antal

Ålder

Man/Kvinna

Intervention

Kriterier för exkludering

Ja

Nej

Vet ej

Adekvata exklusioner

Vad avsåg studien att studera?

Ja

Nej

Vet ej

Urvalsförfarandet beskrivet?

Representativt urval?

Randomiseringsförfarandet beskrivet?

Likvärdiga grupper vid start?

Analyserade i den grupp som de randomiserades till?

Bortfall

Bortfalls analysen beskriven?

Bortfallsstorleken beskriven?

Adekvat statistisk metod?

Hur tillförlitligt är resultatet?

Är instrumenten valida?

Är instrumenten reliabla?

Huvudfynd (hur stor var effekten? Hur beräknades effekten? NNT, konfidensintervall, statistisk signifikans, klinisk signifikans, powerberäkning)

Sammanfattande bedömning av kvaliteten

Bra

Medel

Dålig

(Willman A. Evidensbaserad omvårdnad- En bro mellan forskning och klinisk verksamhet.

Studentlitteratur AB. 2006)

Bilaga 2. Artikelöversikt

Författare, Titel År, Land	n=	Typ av studie	Metod, Mätinstrument	Huvudfynd	Kvalitet
Lutwack-Bloom. P Effects of pets versus people visits with nursing home residents 2005 USA	68	Kvantitativ	Randomiserad kontrollerad studie med kontrollgrupper. Geriatric Depression Scale (GDS), Profile of Mood Disorder (POMS)	Patienter som fick träffa en volontär med hund förbättrade sitt humör signifikant jämfört med de patienter som träffade en volontär utan hund.	Medel
Kawamura. N Animal-assisted activity: experiences of institutionalized Japanese older adults 2009 Japan	8	Kvalitativ	Semistrukturerade intervjuer. Fenomenologiskt analyserade	AAA ökade de äldres intresse för sig själva och för andra boende. AAA gjorde det lättare för deltagarna att uttrycka sig, de upplevde ett positivt avbrott från de dagliga rutinerna och de fick kontakt med personer som kom utifrån, volontärerna, vilket var positivt för dem.	Hög
Kaiser. L A dog and a "happy person" visit nursing home residents 2010 USA	5	Kvalitativ	Observationer och Intervjuer	Besök av en glad- person eller en hund kan båda förbättra livskvalitet, och ge socialt stöd till de boende. Hunden kan är dock bättre på att uppfylla behovet av beröring.	Hög
Crowley-Robinson. P A long-term study of elderly people in nursing homes with visiting and resident dogs. 1996 Australien	95	Kvantitativ	Kontrollgrupper Profile of Mood Disorder (POMS).	Att ha en hund boende på sjukhem har många positiva effekter för de äldre. Såsom minskad spänning, förvirring, depression och fatigue. Finns inte möjligheten att ha en fast hund är det bra att ha	Medel

				besökande hundar eller människor.	
Kanamori. M A day care program and evaluation of animal-assisted therapy (AAT) for the elderly with senile dementia 2001 Japan	7	Kvantitativ	Kontrollgrupper. Mini Mental State (MMSE). Nishimura´s ADL(N-ADL), Behavioral pathology in Alzheimer´s diseases (Behavioral AD), Salivary chromogranin A (Cg A).	Beteende- så som aggressivitet, ångest, fobier sänktes i den grupp som fick AAT medan dom i kontrollgruppen blev lite sämre. AAT gruppen hade sänkt sin CgA halt men ingen signifikant skillnad mellan AAT grupp och kontrollgrupp kunde visas.	Medel
Roenke. L The therapeutic value of the human-animal connection 1998 England	4	Kvalitativ	Observationer. Intervjuer	Fyra huvudteman tas upp: den mänskliga komponenten, förväntan och kontinuitet, minne och social funktion.	Hög
Colombo. G Pet therapy and institutionalized elderly: a study on 144 cognitively unimpaired subjects 2005 Italien	144	Kvantitativ	Kontrollgrupper. Mini mental state examination (MMSE), LEIPAD II-Short version, Brief symptom inventory (BSI)	Djurgruppen visade statistisk signifikant skillnad på de flesta undersökta områdena. De som hade kanariefågeln förbättrade sin BSI som skyddar mot depression, tvångssyndrom och i viss utsträckning mot ångest och paranoida tankar. Fientliga, fobiska ångest symtom förbättrades också men inte statistiskt signifikant. Livskvalitet som mättes med LEIPAD-SV ökade också signifikant hos de som hade djur.	Hög
Banks. M The effects of animal-assisted therapy on loneliness in an elderly population in long-term care facilities 2002	45	Kvantitativ	Randomiserad kontrollerad studie med kontrollgrupper. Demographic and Pet History Questionnaire	Den grupp som inte fick AAT upplevde mer ensamhet. AAT en gång i veckan räcker för att minska upplevelsen av ensamhet. Ens önskan om att få AAT	Hög

USA			(DPHQ), UCLA Lonliness scale (UCLA-LS).	korrelerar med tidigare erfarenhet av djur.	
Stasi. M.F Pet-therapy: a trial for institutionalized frail elderly patients 2004 Italien	28	Kvantitativ	Kontrollgrupper. Culmative illness rating scale (CIRS), Mini mental state examination (MMSE), Geriatric Depression scale (GDS), Self assesment scale-geriatric (SASG), Activities of daily lifes (ADL)Instrument al activities of daily living (IADL), Pet history questionnaire.	Resultaten visade att de personer som fick djurterapi förbättrade sina depressiva symtomen skillnaden var inte signifikant. De förbättrade också sitt blodtryck, den skillnaden var signifikant.	Medel
Falk. H Natural activity- A pilot study of the interplay between animals and the elderly in hospitel setting. 2008 Sverige	35	Kvalitativ	Beskrivande observationsstudie. Innehålls analys gjordes.	Fåglarnas närvaro stimulerade aktivitet bland patienterna, skapade mentala upplevelser och underlättade socialt umgänge.	Hög
Phelps K. A An investigation of the effects of dog visits on depression, mood, and social interaction in elderly individuals living in a nursing home 2008 USA	5	Kvantitativ	Multiple baseline design. Geriatric Depression scale (GDS), Philapelpia Geriatric Center positive and negative effect scale (PANS), observationer.	Att få besök av hund förbättrade inte deltagarnas depression, humör (förutom hos en patient) eller sociala interaktion (förutom hos en patient). Däremot tyckte deltagarna om att besöken och var aktiva tillsammans med hunden.	Medel

8. REFERENSER

1. Norling I. Djur i vården: Om hur sällskapsdjur kan påverka äldres hälsa och livskvalitet, egenvård och oberoende, avlasta och förbättra vård och omsorg, sänka vårdkostnader och förbättra vårdpersonalens arbetsmiljö: Sektionen för vårdforskning vid Sahlgrenska universitetssjukhuset; 2002.
2. Kellert SR, Wilson EO. The Biophilia Hypothesis. Washington DC: Island press / Shearwater Books; 1993.
3. Gullone E. The biophilia hypothesis and life in the 21st century: increasing mental health or increasing pathology? Journal of Happiness studies. 2000;1(3):293-322.
4. Lutwack-Bloom P, Wijewickrama R, Smith B. Effects of pets versus people visits with nursing home residents. Journal of Gerontological Social Work. 2005;44(3/4):137-59.
5. Beck-Friis A, Strang P, Beck-Friis B. Hundens betydelse i vården- erfarenheter och praktiska råd. Stockholm: Gothia förlag; 2007.
6. Knight S, Edwards V. In the company of wolves: the physical, social, and psychological benefits of dog ownership. J Aging Health. 2008 Jun;20(4):437-55.
7. Prosser L, Townsend M, Staiger P. Older people´s relationships with companion animals: a pilot study. Nursing older people. 2008 01/05/2008;20(3):29-32.
8. Klevner AH, Karlsson M. Att få vara den jag är-trots allt- Om hälso- och sjukvård på ett äldreboende. Göteborg: FoU i Väst Göteborgsregionens kommunalförbund; 2004.
9. www.deltasociety.org. Delta Society- the human animal connection.; 2010 [cited 2010 13/9].
10. Kaiser L, Spence LJ, McGavin L, Struble L, Keilman L. A dog and a "happy person" visit nursing home residents. West J Nurs Res. 2002 Oct;24(6):671-83.
11. Standards of Practice for Animal-Assisted Activities and Animal-Assisted Therapy. United States of America: Delta Society- The Human-Animal Health Connection; 1996.
12. Falk H. There is no escape from getting old- Older persons´experiences of environmental change in residential care. Göteborg: Institute of Health and Care Sciences at Sahlgrenska Academy University of Gothenburg; 2010.
13. Blomqvist K, Edberg A-K. Att vara äldre "...man har ju sina krämpor...". Lund: Studentlitteratur; 2004.
14. Carlsson L, Dahlberg K. Ha en bra dag! Attvara boende på servicehus. Vård I Norden. 2001;1(22):20-4.

15. Andersson I, Pettersson E, Sidenvall B. Daily life after moving into a care home-experiences from older people, relatives and contact persons. *Journal of Clinical Nursing*. 2007;16:1712-8.
16. Slettebo Å. Safe, but lonely: Living in a nursing home. *Vård i Norden*. 2008;28(1):22-5.
17. Birkler J. *Filosofi och omvårdnad- etik och människorsyn*. 1 ed. Nacka: Liber AB; 2007.
18. Tone R. *Livskvalitet en utmaning för sjuksköterskan*. Arlöv: Almqvist & Wiksell; 1993.
19. Broglin G, Anna-Karin E, Hallberg IR. The experience of quality of life among older people. *Journal of aging studies*. 2004;19:201-20.
20. Westlund P, Sjöberg A. *Antonovsky inte Maslow: för en salutogen omsorg och vård.*: Fortbildningsförlaget; 2005.
21. Willman A. *Evidensbaserad omvårdnad- En bro mellan forskning och klinisk verksamhet.*: Studentlitteratur AB; 2006.
22. Stasi MF, Amati D, Costa C, Resta D, Senepa G, Scarafioiti C, et al. Pet-therapy: a trial for institutionalized frail elderly patients. *Arch Gerontol Geriatr Suppl*. 2004(9):407-12.
23. Crowley-Robinson P, Fenwick DC, Blackshaw JK. A long-term study of elderly people in nursing homes with visiting and resident dogs. *Applied animal behaviour science*. 1996;47:137-48.
24. Colombo G, Dello Buono M, Smania K, Raviola R, De Leo D. Pet therapy and institutionalized elderly: a study on 144 cognitively unimpaired subjects. *Archives of Gerontology & Geriatrics*. 2006;42(2):207-16.
25. Phelps K, Raymond M, Jens T, Wadeson H. An investigation of the effects of dog visits on depression, mood, and social interaction in elderly individuals living in a nursing home. *Behavioral Interventions*. 2008;23(3):181-200.
26. Kanamori M, Suzuki M, Yamamoto K, Kanda M, Matsui Y, Kojima E, et al. A day care program and evaluation of animal-assisted therapy (AAT) for the elderly with senile dementia. *Am J Alzheimers Dis Other Demen*. 2001 Jul-Aug;16(4):234-9.
27. Roenke L, Mulligan S. The therapeutic value of the human-animal connection. *Occupational Therapy in Health Care*. 1998;11(2):27-43.
28. Falk H, Wijk H. Natural activity: an explorative study of the interplay between cage-birds and older people in a Swedish hospital setting. *International Journal of Older People Nursing*. 2008;3(1):22-8.
29. Kawamura N, Niiyama M, Niiyama H. Animal-assisted activity: experiences of institutionalized Japanese older adults. *J Psychosoc Nurs Ment Health Serv*. 2009 Jan;47(1):41-7.
30. Marx MS, Cohen-Mansfield J, Regier NG, Dakheel-Ali M, Srihari A, Thein K. The impact of different dog-related stimuli on engagement of persons with dementia. *Am J Alzheimers Dis Other Demen*. 2010 Feb;25(1):37-45.

31. Banks MR, Banks WA. The effects of animal-assisted therapy on loneliness in an elderly population in long-term care facilities. *J Gerontol A Biol Sci Med Sci*. 2002 Jul;57(7):M428-32.
32. Klingberg E. Nytt förhållningssätt ska se till det friska hos äldre. *Vårt Göteborg* [serial on the Internet]. 2008: Available from:
http://www.vartgoteborg.se/prod/sk/vargotnu.nsf/1/vard_o_omsorg,nytt_forhallningssatt_ska_se_till_det_friska_hos_aldre.